

ניצוץ אחד

בה"י
פרשת בהר בחוקותי
תשפ"ו

ניצוץ אחד ופרפראות יקרות משיעורי מורנו
הגה"ח ר' דניאל חיים אלטר שליט"א
ראש ישיבת 'פני מנחם' בעיה"ק ירושלים תובב"א

יו"ל בסיוע הנגיד הרבני המפואר
הרה"ח ר' מאיר מלניק ומשפ' שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

רזא דאחד
שיחות ודרשות

הקב"ה משפיע פרנסה לישראל מתוך אמונה שיעסקו בתורה 'ונתתי גשמיכם' - בין כך ובין כך

סיפר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זצ"ל העקבי אבירים (מש"ע בשלה-טו"ר קדושא רבא ד"ה למשן) על זקן זקנו הרה"ק רבי אברהם יעקב האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זצ"ל, מעשה שהיה בשבת אחת. בעת שעברו החסידים לפניו להתברך בברכת 'שבתא טובא', עבר ביניהם איש כפרי פשוט ובקש מהרבי ברכה על שזרע זרעים באדמתו וזקוק הוא לגשמי ברכה עבור אדמתו שתצמיח ותוציא יכולה.

נענה הרבי, הלא נאמר בתורה (טו"ז) 'אם בחוקתי תלכו וגו' - ונתתי גשמיכם בעתם'. הרי שכדי שנוכה לגשם ולברכה גשמית - צריך ללמוד תורה ולקיים מצוות. הכפרי הבור שלא הבין את דברי הרבי, נענה ואמר בבשרותו: רבי, יא 'בחוקותי' נישט 'בחוקותי' - מיר דארפן רעגן [כן 'בחוקותי', לא 'בחוקותי', אנחנו צריכים גשם]... והרבי, שדיבורים מזלזלים אלו בתורתי אם לא, ופירשו הצדיקים 'אנסנו' הוא מלשון התנשאות [כמו 'ושים אותו על נס' (מגדל כ"ה, ויער ר"י ט"ז)] והיינו שהקב"ה אומר: אני ארומם ואעלה על נס את ישראל 'הילך בתורתי אם לא' - בין אם יקיימו את התורה ובין אם לא. סיים ר' משה דוד: והרי זה ממש כפי שאמר אותו כפרי בבורותו 'יא בחוקותי נישט בחוקותי'... כאשר שמע הרבי את הדברים, עלתה בת שחוק על שפתיו, ושב ויצא לברך את קהל חסידיו.

אחת פירוש שאמר המשמש לפני הרבי, נובע ממעינו של הרה"ק הרבי ר' מנחם מנדל מרימנוב זצ"ל [נלב"ע י"ט באייר תקע"ה] כפי שמסר בשמו תלמידו הגדול הרה"ק ר' הערש מרימנוב זצ"ל (באתר המוסד פ"ה) שפירש 'אנסנו' מלשון פרנסה, והקב"ה חפץ להטיב עם עמו וממטיר להם פרנסה בין כך ובין כך - בין 'הילך בתורתי ובין אם לא', וכרמו מאמר חז"ל (כ"ט) 'אין בודקים למזונות' [וכאשר שאלו החסידים איך מרומזת פרנסה בתיבת 'אנסנו', נענה הרה"ק הרבי ר' הערש ואמר כי הוא לשון נס והרמת ראש, כי מי שיש לו פרנסה - יש לו הרמת ראש למעלה].

'ברוך אומר ועושה, ברוך גוזר ומקיים'

ודברי הצדיקים טעונים ביאור, הלא מקרא מלא דיבר שהדבר תלוי בהליכה בחוקות ה' ולימוד תורתו בעמל, ואיך ניתן לפרש היפך המשמעות הפשוטה. הא כיצד.

ויתבאר מתוך פירושו של הרה"ק רבי יהודה לייב זצ"ל מגיד מישרים בעיר אוסטראה, מבני החבראי קדישא של מרן הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל, כמובא בספר בנו הרה"ק רבי ייב" [נטריקון יעקב יוסף בן יהודה] מאוסטראה זצ"ל (מלך 'שיחיו' אבי רבי ייב" בחוקים).

כי הנה אחר כל ההבטחות נאמר (לפני טו"ז) 'אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים' וגו'. ופירש רש"י 'כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים'. וביאר הרה"ק מאוסטראה שבא להוציא לכם האדם האומר, קודם יתן לי ה' את אותן הבטחות שנאמרו בפרשה, ואחר כך אקיים מה שצוה 'אם בחוקותי תלכו'. לכן אמר שאי אפשר לעשות כן,

מחסור עדיין, שכן אוכלים בה את פירות השנה השישית, השאלה מה נאכל אמורה להיות בשנה השמינית, הואיל ולא נזרע ולא נאסוף בשביעית. ואיתא בביאורי מהרא"י לבעל 'תרומת הדשן', כי מדרך הקמצן שכשחושש שלמחר לא יישאר לו מה לאכול, מתחיל לצמצם כבר מהיום, אף שיש לו אוכל די להיום.

והוסיפו על כך בעלי המוסר בנובהדרוק (פי מדרגת האדם דרכי הביטחון פ"ו) שזהו שאמרה התורה בפסוק הקודם 'ואכלתם לשובע', שאין זו ברכה גרידא, אלא ציווי יש בכך. לא לדאוג ליום המחרת, אלא אם יש לך כעת לחם לאכול, אכול לשובע בלי דאגת המחר.

כי ירים ותושבים אתם עמדי (ויקרא כה, כג)

אחוות גרים

פירש ה'דגל מחנה אפרים' [נלב"ע י"ז באייר תקס"ו] 'כי גרים ותושבים אתם עמדי', על פי מה שמעמך מחכם אחד על מה שאמר דוד המלך (מלכים קט, טו) 'גר אנכי עמך אל תסתור ממני מצוותיך'. כי לכאורה אין מובן מה ענין סיפא לרישא. אלא פירש, כי גר לעולם מרגיש עצמו בודד ונעזב. אין לו עם מי לשוחח ולהשיח את לבו, ואין מי שיבין את מועקותיו. מן משפחתו ושאר הגויים כבר התנתק, ובתוך ישראל נחשב מכל מקום כפחות חשיבות. ולמי יוכל לפרוק את אשר על לבו ולספר את קשייו, רק אל גר נוסף, שאתו מרגיש אח לצרה. והנה אמר הנביא (ירמיה י"ח) 'למה תהיה כגר בארץ', שהכתוב הקב"ה על עצמו תואר גר (פי תוספתא י"ח), כי כמעט אין מי שידרשנו בהאי עלמא. אמר דוד המלך אל הקב"ה: אתה גר בעולם הזה וגם אני גר עמך בעולם הזה, על כן גלה לי נא את סודותיך. זהו שאמר הכא, 'כי גרים ותושבים - אתם עמדי', אם אתם מרגישים כמו גרים בעולם הזה, הרי שאתם עמדי.

ואיש כי לא יהיה לו נאכל

והשינה ידו (ויקרא כה, כו)

וכי יש לך אדם צישראל שאין לו גואלים, אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו

המתנכר לקרוביו

הקשה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרכי משה), אם כן למה עיקם הכתוב לשוננו. אחר שלכל ישראל לעולם יש איזה גואל, אם לא ממשפחתו הקרובה - ממשפחתו הרחוקה, ולא דיבר הכתוב אלא מענין מי שאין לו גואל

שהשיגה ידו כדי לגאול ממכרו, אם כן היה לו לומר 'ואיש כי

והיתה שפת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה, ו)

שמירת שבת מסוגלת לפרנסה

פירש הביני יששכר' בספרו 'אגרא דכלה', מהיכן יהיה לך לאכלה, משבת. כי גדול כוחה של שמירת שבת, לזכות על ידה לפרנסה ברווח.

ושבתם איש אל אחותו

ואיש אל משפחתו תשבו (ויקרא כה, י)

המתעשר הכל קרוביו

מרגלא בפומייהו דאינשי (פי שטע סופר: דמשק אלישר [גרא] סופר וז"ל ה' ושר), שיש כאן רמז שכיון ששב אדם אל אחותו, שנעשה עשיר וקנה לעצמו בית אחוזה, לפתע שב הוא אל משפחתו. הוא מגלה קרובי משפחה חדשים שלא הכיר מעולם, כי פתאום כולם נעשים מיוחדים אתו ונוכרים בקירבה המשפחתית שביניהם. וכן יש מי שהעמיסו במשמעות הכתוב 'וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות' (תהלים ק"ח, מ"א), שברגע שהאביון נורשע מעוני והופך להיות עשיר, משפחתו גדלה כצאן. שהרבה בני-דודים 'נוכרים' מייחוסם.

וכן מצינו אצל איוב, שכיון ששב למעמדו הראשון כשהקב"ה השיב לו את כל קניינו שנאבדו ממנו, ואף כפל אותם, כפי שכתוב בסוף הספר (פ"ח), מה נאמר מיד אחריו 'ויבואו אליו כל אחיו וכל אחיותיו וכל יודעיו לפניו, ויאכלו עמו לחם בביתו'. בעוד שעד כה לא מצינו זכר במקרא לאחים ואחיות של איוב, לפתע כולם אחים וחברים שלו, נאספים ובאים לביתו.

ויש שמצאו (פי כרס הכ"ז כ"ח) ד"ה וקדשתם בשם גאון קדוש) רמז לכן בתיבת 'צדקה', כי האותיות צ' ק' ה' הן קרובות כאחים, וכן האותיות ד' ה' הן כאחים, והיה להן להיות מחוברות זו עם זו. אך מכיון שמדובר ב'צדקה', אזי אח בורח מקרבת אחיו, שאין הק' צמודה לצ' ואין הה' צמודה לד'. וכמו שאמרו חז"ל (פ"ה ג' א"ב) חנואטא נפיש אחי ומרחמי, אבב בזיוני - לא אחי ולא מרחמי - [על-פתח החנות, שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר, הרבה אחים והרבה אוהבים יש, הכל נעשים אוהבים. על פתח בזיונות, במקום שיש הפסד ועוני, לא אחי ולא מרחמי (פ"ה)], כי בעניותו הרי הוא כגלמוד, ורק כאשר מתעשר ואפשר ליהנות ממנו בממון ובסעודה דשנה, אזי לפתע מוקף ב'קרובים' ו'אוהבים'. [על דרך הג"ל תמצא סימן לאידך גיסא, כי 'סעודה' הן קרבת האותיות, 'ס' עם 'ע', וכן ה' עם 'ד'; וכן 'ממן' היינו אותיות מ' עם 'נ']

וכי תאמרו מה נאכל

בשנה השביעית (ויקרא כה, ב)

שאלת הקמצן

תמהו הראשונים וכי למה ישאל האדם מה נאכל בשנה השביעית, והרי אין בה

ברכת מזל טוב

לידידנו הרה"ח ר' אהרן לב שליט"א ולאביו ידידנו הרה"ח ר' יעקב יוסף לב שליט"א מנציבי המכון ותומכיו לרגל היכנס בנו-נכדו הבה"ח אברהם ה"ו לעול תורה ומצוות יזכר לראות נחת סעודה טובה וברכה, שמהרה יטוב לבב, בברית גופא ונחורא מעליא וס"ד כל הימים מאחלים בהערכה: ישראל מוזסון ופינחס בורנשטיין, בשם מכון 'אור חדש'

את כספך לא תתן לו בנפשך

ובמרבית לא תתן אֶכְלֶךָ (ויקרא כה, לו)

פת לחם תמורת ריבית

בדרך הלצה פירש הרה"ק רבי אלעזר מרייטש זצ"ל [נין ונכד להרה"ק ה'נועם אלימלך' זצ"ל, תלמיד ה'דברי חיים' ובנו ה'דברי יחזקאל' משינאווא זצ"ל] (משנה למלך, מדך סללה), אדם המורגל בריבית הופך להוט אחריה, בראותו כיצד מעותיו הולכות ותופחות והוא צובר הון בלא שנוקף אצבע. מטבע הדברים אדם כזה נהפך לקמצן ולכילי אף כלפי עצמו, עד שתהא עינו רעה בפתו ובמאכליו,

פנים שאין תוכם כברים, נוהים אחר היצר במסתרם וכלפי חוץ נראים כעובדי ה'. בזים היו להם, עד שקראו עליהם המקרא הזה בדרך צחות (עי אמת מקלף חלמה, חרסן; ועי ש'רית נמן [6שדוד חשע"ד] עמ' שפד, פס"כ ע"ז): 'וכי ימוך אחיך, יימוך' מלשון 'מוחק'. אם תראה באחד מריקים אלו שהוא כתופס מוחין ואחוז במחשבות שרעפים, 'ומטה ידו', והוא משלב ידיו אחורי גבו, כאדם בעל מחשבות המתהלך אנה ואנה כשהוא תפוס במחשבותיו, 'והחזקת בו', 'והחזקת' מלשון 'חזיק' [צחק]. כי ללעג וקלס יהא בעיניך אותו אחד המעמיד פנים כביכול עוסק בעבודת ה', ואינו אלא כגונב דעת עליון.

לא השיגה יד קרובו לגאול, ולמה אמר זאת בהאי לישנא דלישתמע מיניה שאין לו כל קרוב וגואל.

אלא, ביאר, לא בא הכתוב אלא ללמדך, כי קרוב משפחה שאינו מתעניין בקרובו להטיב לו ולסייע לו, אינו נחשב משפחה.

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך

והחזקת בו (ויקרא כה, לח)

מאך פון איהם חוויזק

חסידי קוצק לא היתה דעתם נוחה מאותם מעמידי

רזא דאחד - המשך מעמוד א

עם ישראל, אף קודם למילוי חלקם, מאהבתו אותם.

כך גם מצאנו כשהוזכרו הברכות והקללות בפרשת ראה [דברים י"א ס] ראה אנכי נותן לפניכם היום וגו' את הברכה אשר תשמעו, וכדברי רש"י 'על מנת שתשמעו' - שכבר עתה הברכה עומדת מוכנה ומוזמנת בידם ועבורם, על חשבון זה שיקיימו בכח זה תורה ומצוות.

קודם נותנים הכל, אחר כך נראה...

בשלהי שנת ה'תקפ"ה עלה הרה"ק ה'בני יששכר' זצ"ל לכהן ברבנות העיר מונקאטש. ולגודל קדושתו ותקיפותו בדבר השמירה על קדושת ישראל, הנהיג תקנות לאנשי העיר להתחזק במצוות ה' ביתר שאת [ואלו דברי הספר 'אוהרות מהרצ"א']. אלא שבעיר כבר החלה להתפשט רוח ההשכלה, וראשי הקהילה חשו כי תקנות הרב החדש מהוות איום על מעמדם וממילא על פרנסתם, ולכן לא רחמו עליו והתנכלו אליו (עי כחיות קה) ואף העזו בחוצפתם הרבה להלשין עליו בפני השלטונות שהוא חותר תחת המלוכה, עד שעלתה בידם ונאסר ה'בני יששכר' כאשר תלוי ועומד כנגדו עונש מלקות שעלול היה לסכן את חייו.

אחד מחשובי אנשי העיר בשם רבי יוסף ווייס ז"ל, החליט למסור נפש תחת נפש. עלה על גג ביתו וקפץ מגג לגג עד שהגיע לגג בית המעצר שם היו אסור הרה"ק, דיגל פנימה ופתח את הדלת, ואמר להרה"ק כי ממתין עבורו בחוץ סוס מהיר ויואיל לרכב עליו ולהציל את חייו ולברוח לדינוב שבפולין, והוא ישרא כאן ויספוג תחתיו את המלקות בשבט ברזל.

הרה"ק מדינוב שהתפעל מעוז רוחו של יהודי זה, חפץ להוקירו, ושאלו, מה רצונך שאברכך, בבנים צדיקים ותלמידי חכמים, באריכות ימים מופלגת, או שמא בעשירות ובהרחבה רבה. ור' יוסף שבר-דעת היה נענה ואמר, לא עת לחשות ואין זמן לעשות 'משא ומתן', יתן לי הרבי את הכל, ואם ישרא בידי עודף שאני זקוק לו - אשיב ואשלח לו...

בת שחוק עלתה על פני הרה"ק ואמר 'נענית לך'. ואכן ספר ר' יוסף את המלקות אך נותר בחיים, האריך ימים ושנים, וזכה לדורות ישרים ומבורכים ואף עשירות רבה היתה מנת חלקו ולא פסקה מעל שולחנו כל ימיו [הגאון בעל 'מנחת יצחק' רבי יעקב יצחק ווייס זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו היה מצאצאיו, והוא שסיפר את המעשה].

כך הוא ענין הברכה שבפרשה. כי אכן מעיקרא הקב"ה משפיע לאדם בלא משא ומתן, בני, חיי ומוזני, והקב"ה מאמינו לאדם שיקיים את תנאו הראשון ויילך בחוקות ה'. אך על האדם לזכור כי הכל ניתן עבורו בתנאי שאכן יקיים את ההבטחה ויהיה עמל בתורה הקדושה, כי אם חלילה לא יתנהגו כראוי, הרי יתחייב להשיב את ה'עודף' - 'ואם לא תשמעו לי וגו' ותם לריק כוחכם' וגו' ולא יזכו לברכה חלילה.

והיטיב להמחיש זאת הגה"ח רבי גדל אייזנר זצ"ל במשל ליהודי שהפליג עם אשתו בסירה רעועה על פני הים ולפתע החלו גלים סוערים בים, הסירה חישבה להשבר 'יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג', והלה מרב בהלתו החל לנדור כלפי שמיא ואמר 'רבונו של עולם, אם נעבור את הסערה בשלום, הנני מקדיש תשעים אחוזים מכל רכושי לצדקה'. אבל האשה שהיתה יותר מיושבת, כששמעה את המספר העצום יוצא מפיו, אמרה לו 'יענקל' נסתפק בחמשים אחוזים'. אך הוא ענה לה בלשון הקודש - כלוחש סוד, כפי שהיו בזמנו מדברים בשפה שלא תובן לפרץ הגוי, כגונב דעת העליזנה חלילה - 'קודם נעבור את המים'... כאומר: הבה נבטיח סכום גבוה, אחר כך כבר נתמודד עם ההבטחה...

כדי שלא נראה כאותו דל דעה, שומה עלינו לזכור כי הבטחתנו לקיום התורה ושמירתה, על חשבון השפע שמיטיב עמנו הבורא, צריכה להיות אמיתית וכנה ולא מן השפה ולחוץ, שכן ב'יודע מחשבות' ו'חוקר כליות ולב' עסקינן, ולפניו נגלו כל תעלומות לב, והוא יודע מחשבות אדם. ומחובתנו למלא את תפקידנו שהאמין בנו הבורא, ולעלות במעלה ההר לקבל תורה באמת ולעבדו בלבב שלם.

כן יעזרנו ה' יתברך לקבל עלינו עול תורה ולהכין עצמנו ליום המיוחל והמקוה - 'תעבדון את האלוקים על ההר הזה', על מנת שנשמע את כל מצוות ה', ואז נזכה להשלמת כל הברכות האמורות, אכ"י.

(משנה מתוך שיחת לביק פ"ר נ"ב חש"פ)

כי בעוד שהקב"ה מקיים מה שמבטיח, האדם עלול שלא לקיים את הבטחותיו. ולכן נכון יותר שהקב"ה יבטיח לשומרי חוקיו שישלם גמולם, שדבר זה ודאי יהיה ויתקיים, ולא שיבטיח האדם שאחר כך יעשה, שמא לא יקיים ונמצא שקיבל שכר בלא לתת את חלקו.

וזהו שפירש רש"י 'כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה' - ולכן אני הוא זה שיכול להבטיח על להבא ולא אתם. והא ראה, 'שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים' וקיימתי את הבטחותי הקודמות. אבל אתם, מי ערב שאכן תמלאו את ההבטחה.

קודם 'תורה' ואחר כך 'קמה'

הרה"ק מאוסטראה הביא סמך לפירושו ממה שפירש האלשיך הקדוש (בספרו על חז"ל) 'ויבחו זבחי צדק, ובטחו אל ה''. כי זה הוא הסדר הנכון, תחילה 'ויבחו זבחי צדק' - אתם תצדיקו תחילה את מעשיכם עוד בטרם ישיפע לכם שפע, 'ובטחו אל ה' - תסמכו עליו שהוא ישלם גמולכם, שהוא 'ברוך אומר ועושה'.

כיוצא בזה יאמר בדברי המשנה (אבות פ"ג מ"א) 'אם אין קמה אין תורה, אם אין תורה אין קמה'. דהנה דרך אנשים עוזבי תורה להצדיק את דרכם ולומר 'אם אין קמה - אין תורה', ואם כן תחילה יתן לי הקב"ה עושר ונכסים, ואז יראה שאעסוק בתורה יומם ולילה לא אשבות. ואילו הקב"ה משיבו 'אם אין תורה - אין קמה', ראשית תתחיל אתה לעסוק בדברי תורה, ובטח בי שאשפיע לך קמה.

והוי אומר, מי נאמן יותר, האם האדם נאמן שאחר ההשפעה יתעסק בתורה, או שמא הקב"ה נאמן יותר שודאי ישיפע, וההכרעה ברורה... ואם כן לא נותר לאדם אלא להקדים ולקיים 'בחוקותי תלכו' ואז מובטחת לו השפעת הקמה שודאי תבוא - 'ונתתי גשמיכם בעתם'.

הקב"ה נותן בהקפה על שם העתיד

ברם, עדיין יש לומר, הלא מיציאת מצרים גופא, אשר משם ראה שהקב"ה נאמן לקיים הבטחותיו, וכאמור לעיל מדברי הרה"ק מאוסטראה זצ"ל, דוקא משם יש ללמוד איפכא. שכן ביציאת מצרים עשה הקב"ה חסד עצום עם בני ישראל שהוציאם בטרם היו בידם מצוות להתעסק בהן ולזכות על ידן. כמו שאמר הנביא (ישעיה נ"ח ו') 'ואת ערומי וערירי' - מן המצוות, ובכל זאת הוציא אותם הקב"ה משם על שם העתיד. וכפי שאמר הקב"ה למשה רבינו גואל ישראל, ששאל (שמות ג' ט') 'וכי אוציא את בני ישראל, וכפירוש רש"י' מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים', והשיבו הקב"ה (שם פ"א ט') 'בהוציאך את העם וגו' תעבדון את האלוקים' וגו', ופירש רש"י 'וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו ממצרים'. שמעינן מינה שהקב"ה נותן לישראל השפעות טובות על שם העתיד, גם אם בשעת מעשה עדיין אינם ראויים.

אלא שאכן מעיקר הדין יש לעסוק קודם בתורה לפני הקמה, וללכת בחוקות ה' טרם תבוא ההשפעה, אבל הקב"ה הרחמן מרחם עלינו ופותח פתח לבני ישראל, על אף שאינם כמותו 'גור ומקיים, אומר ועושה', מכל מקום הוא מקדים להשפיע בין 'הילך בתורת' ובין 'אם לא', באמונה בבניו שישלימו את חלקם כאשר כבר תהיה פרנסתם מצויה.

ענין שמיטה אצל הר סיני

נעים ונחמד יהיה אפוא, על פי האמור, 'ענין שמיטה אצל הר סיני', וכפי שדקדק רש"י (כ"ה ט"ז ספ"ה ב"ר ט"ז).

שגם בסיני וגם בשמיטה, בשניהם גילה הקב"ה את אהבתו אל בניו באמונה שלמה שיקיימו את דבריו, וגאלם והושיעם על שם העתיד. ביציאת מצרים - הוציאם על שם העתיד שיקבלו את התורה, וכן הוא בכל שמיטה ושמיטה שהקב"ה מצוה את הברכה בשנה השביעית, כמפורש בפרשתנו (ויקרא כ"ה ט') 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית - וציויתי את ברכתי וגו' ועשת את התבואה לשלש השנים'. וזו היא ברכה טרם מילוי מצות הבורא. וכל זה מחמת האמונה שהקב"ה מאמין בישראל שיקיימו רצונו יתברך. הרי ש'סיני' ו'שמיטה' יחדיו יהיו תמים ודבר הלמד משני כתובים הוא, שהקב"ה מטיב

פרק אחד

משיעורי פרקי-אבות

**שְׁלִי שְׁלִי וְשְׁלֵף שְׁלֵף, זוּ מִדָּה בִּינוּנִית,
וְיֵשׁ אוֹמְרִים זוּ מִדָּת סְדוּם (ה, י)**

כשהכלל נהיה סדומי

ידוקדק דרך צחות, כי הדבר תלוי עד כמה פשטה המדה. כל זמן שרק היחיד אומר 'שלי שלי', הרי זו מדה בינונית, ואין הדור מקולקל מדי. אבל אחר שמדה זו הופכת להיות פשוטה ונחלת הכלל, 'יש אומרים' לשון רבים, אזי חלילה כסדום היינו לעמורה דמינו.

**כָּל מַחְלֻקָּת שֶׁחַיָּא לְשֵׁם שְׁמַיָּם,
סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם (ה, יז)**

אוי ממחלוקת שסופה להתקיים

אמר הרה"ק האמרי חיים מוויזניץ זצ"ל, 'מחלוקת לשם שמים סופה להתקיים', היינו כאשר סבורים על מחלוקת מסוימת שהיא לשם שמים, שוב אין סיכוי שהיא תדעך, ולעולם לא יעצרו ולא ישובו בתשובה.

וכך היה מעשה בחסיד אחד ששאל את רבו ה'שפת אמת' זצ"ל שהיות ויש מחלוקת בעירו, עם איזה צד עליו לנקוט. תמה ה'שפת אמת': מחלוקת?! השיב החסיד כמצטדק, אין זו אלא מחלוקת לשם שמים. הגיב ה'שפת אמת', אם כן הרי זה יותר גרוע, שהרי סופה להתקיים...

**תַּלְמִידֵיוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ אוֹכְלִין
בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין בְּעוֹלָם הַבָּא (ה, יט)**

אכילה מרוממת

תימה, וכי תלמידיו של בלעם אינם אוכלים בעולם הזה, והלא זה עיקר עניינם, 'אכול ושתו כי מחר נמות' (יפסיה כב, ט).

אלא, יסוד נפלא למד כאן ה'שפת אמת' זצ"ל (עי' גלגל תהלה ד' מנשנה; תהלה ד' כפס; תהלה ד' כפס; ספח תהלה ד' כפס; ושה' בשם ה'בעל שם טוב' זי"ע, כי אף זה חלק מעבודת ה' שלהם שאותה שיבח התנא הכא. כי 'נוחלין' הוא מלשון 'נחל' (עי' מנחם יחזקאל קרם ד' ומי' תפארת שלמה ספח ד' והענין). והכי קאמר, תלמידיו של אברהם אבינו, אף אכילתם אינה אכילה גשמית סתם, אלא אכילה מרוממת ומזוככת. אמנם אכילה היא של העולם הזה, אך הם עושים אותה באופן רוחני של עולם הבא. שכל מעשיהם הגשמיים, הרי הם נוחלים וממשיכים בהם חיות אלוהית, לעשותם מעשים רוחניים נעלים.

על משקל זה מסופר (עי' וילנא יוסף [מנחם יחזקאל] מערכת ספר ה'סדר' ד'א' ע'א) כי פעם אמר הרה"ק הרבי מקוצק זצ"ל, תמה אני איך אין זה נעשה אדם ירא ושלם מברכת המזון, והלא על ידה נתגיירו כל באי עולם שנזדמנו לאשל של אברהם אבינו (עי' גר"מ ע'א). שמע זאת ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל, נענה ואמר: הנה הוא ז"ל אמר כמו 'גוטער יוד' [רבי], אך אני כשלעצמי מתפלא איך זה לא יעשה אדם ירא שמים מאכילתו עצמה, והלא מקרא מלא דיבר הכתוב (יפסיה כב, ט) 'ידע שור קונוה וחמור אבוס בעלי'...

שכר על האכילה

כיוצא בזה ביאר הגאון רבי חנוך זונדל ב"ר יוסף זצ"ל, בעל ה'עץ יוסף' (גל עין יעקב ברכות כה), וכן הביא גם הגאון רבי יצחק זאב יאדלר זצ"ל (תפארת ציון כאן), שהכוונה היא כי תלמידיו של אברהם אבינו 'אוכלין בעולם הזה' ועל אכילתם זו גופה 'נוחלין בעולם הבא'. בעוד שתלמידיו של בלעם הרשע, כל אכילתם גשמית ובהמית, ומביאתם לידי פחיתות וחטא וסופם נענשים עליה, הרי תלמידיו של אברהם אבינו כל מעשיהם הגשמיים גם הם לשם שמים, ואף אכילתם עובדות ה' היא, ונמצא אפוא כי אף עליה יקבלו שכר.

לְהוֹדִיעַ כְּמָה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו (ה, כ)

ארץ אפיים במדה גדושה

סמיכות המשניות הללו יפה היא נדרשת ב'מדרש שמואל'. כי במשנה הקודמת אמר התנא 'להיפרע מן הרשעים'. יבוא השואל ויטען, ואיה פורענותם של פושעים וחוטאים, והלא הנה רשעי עולם יושבים שלים ושאננים בטוב ובנעימים דור אחר דור. לזה אמר התנא, כי זה ממדותיו הטובות יתברך, שמאריך אפו לרשעים, שמא ישובו טרם תבוא הרעה. ואף שראויים לפורענות של כליה, עתים שיאריך אפו אפילו למשך עשרה דורות, כמו שהמתין טרם הביא את מי המבול לשחת כל בשר.

ויתכן להוסיף דיוק במה שלא אמר התנא 'להודיע שהוא ארץ אפיים', אלא הדגיש לומר 'להודיע כמה ארץ אפיים'. בא לעורר אותנו לבחון כמה גודל ארץ אפיים שלו במדה גדושה. שהרי העשרה-דורות שהמתין להם הקב"ה היו עשרה דורות ארוכים ביותר. שכן מבריאת העולם ועד דור המבול עבר משך יותר מרביע שנות העולם, וכל אותן השנים המתין שמא ישובו הבריות מדרכם הרעה טרם יכלם ואינמו. זהו 'כמה ארץ אפיים לפניו', כי רבה היא ביותר.

**עֲשֶׂרָה נְסִיוֹנוֹת נָסוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת
הַמָּקוֹם פָּרוּף הוּא כְּמִדְבָּר (ה, ד)**

לב בנים על אבותם

ה'שפת אמת' ביאר הקשר בין עשרה הנסיונות שאבותינו לבין אותם של אברהם אבינו. שהתנא בא להשמיענו שלא נתגאה במה שאנו בניו של אברהם אבינו, כי לעומת אברהם אבינו שעמד בכל עשרה הנסיונות, הרי אבותינו לעומתו ניסו את הקב"ה ב'עשרה נסיונות' ולא שמעו בקולו.

והוא בדרך שביאר השל"ה הקדוש (בחוץ: דרך חיים טוהכת טפ"ה, ד), שלכן נכתב בתוך פרשת התנוכה 'זוכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם' (ויקרא כ, כט), כי אין לך תוכחה גדולה מזו להזכיר להם מי היו אבותיהם, ולאיוז דרגה נמוכה הגיעו בניהם.

אמנם אפשר לבארו עוד בלימוד לצד זכות. כמו שאמר משה רבינו (דברים ט, כ) 'זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב, אֵל תִּפֶּן אֵל קִשִּׁי הָעַם הַזֶּה וְאֵל רָשָׁעוֹ וְאֵל חֲטָאוֹ'. שבא משה לומר לפני הקב"ה, זכור לנו זכות וחסדי אבות בהיותנו צאצאי האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, אולם אל תפן ליחוס זה כטענה נגדנו, שתגדל התביעה כנגדנו כיצד זה חטאנו מאחר שהיו לנו אבות כאלו. אלא אדרבה, הבט וראה כי קשיות ערפנו אינה מדה מגונה, שכן היא הנותנת לנו כח ועוז לעמוד נגד יצרנו. שאם לא כן איך יתכן שאברהם אבינו נתנסה בעשר נסיונות ועמד בכולם. אין זו אלא שמידת קשיות העורף היא שעמדה לו להישאר איתן באמונות אומן. כפי שאמרו חז"ל (בר"מ ע"א) 'שאברהם אבינו נקרא 'אברם העברי' (נפאשית ד' יט), לפי שכל העולם כולו עומד מעבר אחד, והוא עומד מהעבר השני. כך הצליח לצאת למלחמה נגד כל דרי העולם. הואיל וכך, אל תבוא בטרונאי נגדנו בדבר הזה. וזה ביאור סמיכות עשרה נסיונות של אבותינו לעשרה נסיונות של אברהם, שנסיונותיו של אברהם הן לימוד זכות בעד בניו.

כי יחוס על ממונו כל כך, באומרו לעצמו, הלא כל פרוסת לחם שהייתי נמנע מלאוכלה יכולתי להלוות ערכה בריבית ולהרוויח עליה. הוא שאמר הכתוב 'את כספך לא תיתן ... בנשך', שאם באת להלוות בריבית, 'ובמרבית לא תיתן אכלך', סופך שתסגף עצמך מלאכול הנצרך לך, מרוב תשוקתך אחר הממון.

אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ (ויקרא כו, ג)

רוב שנותיו

איתא בספר 'שפת אמת' להרה"ק מבערזאן זצ"ל על מאמר חז"ל (ימ"ח כח) 'כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא', שהחשבון יוצא שמדובר בסך של מ"א שנים, שהרי ימי שנותנו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה (תהלים כ, י), ורובם של שמונים הם מ"א. זהו שאמר הכתוב 'אם בחוקותי תלכו', שתעסקו בחוקותי במשך מ"א שנים, אזי אתם בחזקת 'ושמרתם ועשיתם אותם', שתמשיכו ללכת בדרך התורה, ושוב לא תחטאו.

ויתכן להוסיף נופך על דבריו, על פי דברי ה'פרי מגדים' (פמ"ח סוללה ד, ח), שמבאר מפני מה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קדושין נ"ט), לפי ש'ה' בקדושו לא יאמין' (א"ח טו, טו), ושמא אחרי שיקבל האדם שכר, יחזור ויחטא ויתנה על הראשונות (עי' קדושין טו). לכן אין גומלים לאדם על מצוותיו עד שעת מיתתו. בזה יתבאר 'אם בחוקותי תלכו', שאם יעסוק האדם בתורה מ"א שנים, נמצא רוב שנותיו בלא חטא, שאז כבר ברור הדבר שימשיך לפסוע בדרך זו, אזי 'ונתתי גשמיכם בעתם' ושאר ההבטחות שבפרשה לשכר בעולם הזה, שהרי שוב אין חשש שישוב עוד לחטא.

וְעֵין הַשְּׂרָה יִתֵּן פְּרִי (ויקרא כו, ד)

אפילו עני סרק עמידין שינתו פירות

'תורה וגדולה'

ירמוז כאן לדרך העולם, אשר מי שחננו השם יתברך בעושר והרחבה, מיד יכנוהו הכל 'הרב הגאון'. עם ידיעותיו המועטות בתורה, יחשבוהו כתלמיד חכם מכובד, מחדש חידושי תורה ומחבר ספרים. ונרמז בדרך צחות בכתוב כיון ש'נתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה' ותתעשרו, אזי 'ועץ השדה יתן פרי', שאפילו עצי הסרק שביניכם יחלו לתת פריים...

**וְהָשִׁיג לָכֵם יְיָ אֶת פְּצִיר ... וְאֲכַלְתֶּם
לַחֲמֶכֶם לְשֹׁבַע (ויקרא כו, ה)**

לחם לשובע ולא יין לסביאה

דקדק האלשיך הקדוש, אחר שהזכיר כאן שני מינים, חיטה ויין, מפני מה אמר רק 'ואכלתם לחמכם לשובע' ולא הזכיר כן גם גבי יין (עי' חגי ב, ג).

אכן, תירץ, שתיית יין לרוב הרי היא מביאה לידי שכרות, וזה אינו סימן ברכה. לכך אמנם יהיה היין מצוי לרוב, אך אין זו ברכה לומר 'ושיתתם יינכם לרויה'.

וְחָרֵב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם (ויקרא כו, ו)

אפילו לעזור דרך ארנכס ממדינה למדינה

איזמל מנתחים

לשון חז"ל בזה (מעטות כב; ועי' ספ"ז כאן) 'וחרב לא תעבור בארצכם', מאי חרב. אילימא חרב שאינה של שלום,

נציבי מכון 'אור חדש'

אשר נשא לבם אותם להיות עמודי התווך ופטרוניו הסבון בהפצת סעיניות התורה והחסידות

אלה יעמדו על הברכה

הרב שלמה חנוך אברמצ'יק ומשפחתו שיחיו
פלעטבוש - ניו יורק

הרב נפתלי צבי אברמצ'יק ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

הרב אליעזר דוד איצקוביץ ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב שלמה יוסף בידרמן ומשפחתו שיחיו
מנסי - ניו יורק

הרב ירמיה בראך ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב חיים אברהם בראך ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

משפחת בריי הנכבדה שיחיו
ירושלים - ישראל

הרב ישראל שמעון בריקמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יהודה לייב אברהם גוטמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יוסף ברוך גליקסמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אברהם יעקב גרינשטיין ומשפחתו שיחיו
פלעטבוש - ניו יורק

הרב ידידיה גרינשטיין ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב שלמה הלר ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

הרב שאול וואססערטהייל ומשפחתו שיחיו
סומס ריב - ניו ג'רזי

לע"נ הר"ח ר' מאיר בן הר"ח ר' שמחה יצחק זאיינץ ז"ל
נלב"ע ג' בסיון תשס"א

הרב מנדל טייטלבוים ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב חיים בער יוסטמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אהרן לב ומשפחתו שיחיו
ירושלים - ישראל

הרב יעקב יוסף לב ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

לע"נ הר"ח ר' אפרים מנחם בן הר"ח ר' אברהם יצחק לנדא ז"ל
נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

הרב יעקב זעליג לנדא ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב חיים דוד מונדרוביץ ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

הרב דוד מרגליות ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב יעקב מאיר פיגא ומשפחתו שיחיו
לייקווד - ניו ג'רזי

הרב שלמה פעדער ומשפחתו שיחיו
ויליאמסבורג - ניו יורק

הרב מרדכי צבי קאהן ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב מרדכי יהודה הלוי קליין ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אברהם משה קראוס ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב יעקב קריימן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יוסף שטרייכר ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

משפחת שקאף הנכבדה שיחיו
שקגו - אילינוי

הרב מאיר שרייבער ומשפחתו שיחיו
ציריך - שווייץ

עיצוב ועמוד: יצחק 217-130-0527

ונחת תוושעו' (שפיע ל טו). שתי קומות אלו, יראנו ה' אלוקינו במהרה בימינו.

וְכַשְׁלֹוּ אִישׁ בְּאָחִיו (ויקרא כו, לו)

השתקפות חסרון עצמו

יסוד מוסד אמר מרנא ה'בעל שם טוב' זי"ע (פי בעל שם טוב ע"ה) בראשית אומ קאא ווא"ץ, שמי שרואה חסרון באחר, זימנו לו מן השמים זאת, כדי שידע שעליו לתקן את עצמו בענין זה. בזה ביאר ה'דברי שמואל' מסלונים זצ"ל את הפסוק 'וכשלו איש באחיו, את הכשלון שלך תראה בחברך'.

וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִיְתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת פְּרִיְתִי יִצְחָק וְאָף אֶת פְּרִיְתִי אֲבָרָהָם אֲזִכָּר (ויקרא כו, מב)

זכות אבות רק בארץ ישראל

ביאר הרב אהרן בן שמעון זצ"ל, רבה הראשי של צפת (פרט להבין כאן) כי הלא אלימלך איש נעמי עזב את ארץ ישראל ומת (רות ב, 6), ואמר חז"ל (בבבא מציעא פ"ג ה"ב) שהיה בנו של נחשון בן עמינדב ולמרות זאת נענש במיתתו, 'שאפילו מי שיש לו זכות אבות, אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ'. הרי שרק כשנמצאים בארץ אפשר להזכיר זכות אבות. לכן אחרי שהזכיר ברית שלושת אבות, אמר 'והארץ אזכור'.

אִישׁ כִּי יִפְּלֵא נָדָר בְּעֶרְכָּךְ נִפְשָׁת לָהּ (ויקרא כו, כ)

נפשות ולא בניינים

בירושלמי (ספיקא ד' טז) מסופר שרבי חמא בר חנינא הלך בשוקי לוד והצביע בפני רבי הושעיא רבה על בתי כנסיות שונים שאבותיו הקימו לטובת אנשי העיר, והתפאר באומרו 'כמה ממון שקעו אבותי כאן'. התרעם על כך רבי הושעיא רבה ואמר לו: 'כמה נפשות שקעו אבותיך כאן', וכי לא היו תלמידי חכמים בלוד לפרנסם, עד שהוציאו ממון רב כל כך על בניינים. בזה מפרש בעל ה'פלא יועץ' בספרו 'אלף המגן' את הפסוק כאן: 'איש כי יפליא' מי שרוצה לנדור ולנדב דבר מיוחד, 'בערךך נפשות לה', טוב יעשה אם יפרנס במעות אלו נפשות לה', ולא יקים בניינים.

והכתיב 'ונתתי שלום בארץ'. אלא, אפילו של שלום. ויש לדקדק, מהי 'חרב של שלום'. דאף אם אינה 'חרב של מלחמה', מכל מקום מה שלום יש בזה. והוה לי למימר 'חרב שאינה של מלחמה'.

בדרך צחות מפרש היה הצדיק רבי משה מידנר זצ"ל [מגדולי חסידיו סלונים, ומנהל רוחני של ישיבת תורת חסד דסלונים בברנוביץ], אין הכתוב מדבר אלא בחרב וסכין של רופא, שאף לא תזדקק לאיזמל מנתחים...

[על דרך הצחות יש להוסיף על דבריו עוד, שמאחר שאמר בפסוק שלפניו (פס' ט) 'ואכלתם לחמכם לשובע', שמה תאמר והלא נמצא מוזיקנו, כי עתיד להרבות בשר ביותר עד כדי שיהיה חולה ושמן ביותר, ויצטרך לרופאים שיתחווהו להצילו מהשמנתו (פי' כ'מ'ט). לכך קאמר 'וחרב לא תעבור בארצכם', כי לא יהיה זה אלא שובע שמתוך בריאות, שאוכל קמעא ומתברך במעיו (פי' כ'ט').]

וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכָם וְהִיְיִתִּי לָכֶם לֹא-לְחַיִּים (ויקרא כו, יב)

אטייל עמכם בנן עין כאלה מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר וסיימי לכם לא-להים

היחוד והיראה

בשמייה דהרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל אתאמרא (פי' אריה שאב כאן) על דרך זו לבאר נוסח התפילה 'היחוד והיראה לחי עולמים'. שהיחוד הכוונה להיות ביחד עם הקב"ה, 'אטייל עמכם', ובכל זאת גם 'תיראו ממני', לירא ולפחד מפניו ביראת הרוממות העצומה. שילוב זה יכול להיות רק אצל חי העולמים, שהיו האהבה והיראה גבוהים וקרובים כל כך.

וְאֵלֶיךָ אֶתְּכֶם קוֹמָמִיּוֹת (ויקרא כו, יג)

שתי קומות של ישועה

'קוממיות' יש בו במשמע שתי קומות (פי' כ'ט טה). ביאר הגה"ק רבי ישראל מפיקוב זצ"ל [בן הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל] (תולדות יצחק בן יוסף פרסקו), שתי קומות הללו, אחת נתפרשה בדברי משה רבינו, 'קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך' (מסעי' י, ט), ואידך בדברי נעים זמירות ישראל, 'קומה ה' למנוחתך' (תהלים קל"ח). דתרתני יתעביד בהו. תחילה יפוצו וימוגרו אויבי ישראל, ואחר כך 'בשובה

משיעורי הספר 'חדא פלפלתא' - על פרשת בהר בחוקותי

חלות מקה הנעשה באיסור והמסתעף לגדרי 'אי עביד לא מהני'

א. מקה הנעשה באיסור ריבית ובאיסור שבועה. ב. חילוק הסמ"ע בין איסור צדדי לאיסור בנוף המקח. ג. חילוק הש"ך בדבר ש'אפשר בחיתור'. ד. יסוד הש"ך לחלק איסור ד'דבר אחר גרם לו'. ה. 'אי עביד לא מהני' דווקא היבא ד'מיתוקן האיסור'. ו. חילוק בין איסור ב'מעשה' לאיסור ב'חלות'. ז. יסוד האחרונים, דבאיסור כללי לא שייך 'אי עביד לא מהני'. ח. לא שייך 'אי עביד לא מהני' באיסור ריבית

'שאלה' במעשר בהמה והמסתעף למהות ההקדש דמעשר בהמה

א. מחלוקת האחרונים אי מהני שאלה במעשר בהמה. ב. אבאי מעשר בהמה חשיב 'דבר הנדון'. ג. האם חכם נחשב 'נוגע' בראיית מומי מעשר בהמה לעצמו. ד. השאלה היא על מטרת המנין שיהיה לשם 'מנין מעשר'. ה. מעשר בהמה בקטן ובמפולא הסמוך לאיש. ו. ראיות רבי מאיר אריק דמהניא שאלה איך במעשר בהמה. ז. 'שאלה' מהמת שנתעבר האיסור בחיתור

ניתן להשיג את הספר בחנויות הספרים דלהלן:

מנהי	מנהי	מנהי	מנהי
ספרים שונים. בימינו קרית צאנז	אלחור ספרים. הרב לנדא מיט חזריא אריזתי, ש"י ירושלים 10	הרה"ח ר' ישראל מנדלסון הי"ד 052-762-4086	ירושלים:
אוצרות הברית: ככל חיות הספרים והספרות N. GREENFELD INC	למון - בית הספרים. הרב כהנא 64	בית שמש	אברמוביץ ספרים. מאה שטורים 15
הוצאה לאור והפצת ספרי קודש 391h St. Brooklyn, NY 11208 0666 TEL: 718.633.8100 FAX: 718.438.2846 4382846@GMAIL.COM	מרכז הספרים. הרב ש"ך 2 פינת רע" סאטמר ספרים סטור. קודשות חנוך 2	יפה ט"ף תחצית. בן איש יו 29	ביתמ"ד פני מנחם יוסף יו 3
	ספריות - האחים געלר. שלמה חנוך 7	יפה ט"ף רמה א'. נחל שורק 31	ביתמ"ד ארי שבתכור. הארמון 4
	ספרי קודש ויזניק. רח' גבעת פינתס	כפר	ולמן ספרים. ביתמ"ד הגדול בעלזא
	כפר ספרים ויזניק. צינעל 20	יפה ט"ף. דרכי איש 5	ספרי עין יעקב. עין יעקב 31
		קודש	ספרים ויעקב. עין יעקב 31
		דודש ספרים	ספרי הישיבה. בית ישראל 1
			שנקים. פתח תקוה 16

• זמני השיעורים והדרשות בימות החול ובשבתות בביהמ"ד 'ארי שבחבורה', ארגמן 4 ירושלים •

6:15 - שיעור בתלמוד ירושלמי	מנחה עד ש"ס: 10 דק' לאחר זמן הדה"נ	מנחה ש"ס: ק' בזמן הדה"נ
6:35 - שיעור דף היומי בבלי, לאחסי"ב תפילת שהדית, אחר תפילת שהדית שיעור בחושב ש"י	בין קבלת שבת לתפילת ערבית	דעוא דרעיון בהשתתפות מורנו הרב שליט"א
יום חמישי בשעה 21:15 שיעור בספח"ק שפת אמת	דרשה מענייני הפרשה ודברי התעוררות	בשיחת כיבושין ורעותא דלבא